

УДК 342.922

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.3.8>

## **ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВОДІЯ ВІД ПОЛІЦЕЙСЬКОГО СВАВІЛЛЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА СТ. 130 КУПАП**

**Гецько М.М.,**

*кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального права та  
правоохоронної діяльності ДВНЗ «УжНУ»  
ORCID: 0000-0001-9001-3531*

**Фрідманський Р.М.,**

*кандидат юридичних наук, професор,  
професор кафедри конституційного права  
та порівняльного правознавства  
ORCID: 0000-0003-4213-8449*

**Фрідманська В.І.,**

*кандидат юридичних наук,  
доцент кафедри конституційного права  
та порівняльного правознавства  
ORCID: 0000-0002-8184-6870*

**Гецько М.М., Фрідманський Р.М., Фрідманська В.І. Щодо посилення захисту прав водія від поліцейського свавілля у справах про адміністративні правопорушення за ст. 130 КУпАП.**

У статті здійснюється аналіз як наукових доктрин так і судових рішень США, Німеччини та України, а також норм чинного законодавства України, які відіграють фундаментальну роль у забезпеченні захисту прав і свобод людини в сфері притягнення до адміністративної відповідальності за діяння, що передбачені ст. 130 КУпАП.

Відзначається, що у справах по притягненню водіїв до юридичної відповідальності за звинувачення у керуванні транспортним засобом в стані сп'яніння, фундаментальне значення має забезпечення стандарту доказування «поза розумним сумнівом», що вимагає від суду ретельної перевірки неухильного дотримання процедури огляду та належності доказів. Оскільки будь-яке процесуальне порушення з боку поліції неминуче призводить до свавільного звинувачувати будь-якої особи в тому, що вона перебуває в стані сп'яніння і тим самим, здійснюється надмірне втручанням в її особисте життя, порушується право на свободу та свободу пересування, грубо принижується гідність людини, що гарантовані Конституцією України.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що як юридична догматика так і судова практика відіграють фундаментальну роль у забезпеченні захисту прав і свобод людини, створюючи надійне підґрунтя для гармонізації національного правопорядку зі світовими стандартами правосуддя, гарантуючи ефективність механізмів стримувань і противаг у сучасних правових реаліях. Використання судами наукових доктрин, зокрема «обґрунтованої підозри» та «поза розумним сумнівом», «плодами отруйного дерева», у справах за ст. 130 КУпАП допомагає відходити від формального підходу й вимагати від поліції беззаперечних доказів, отриманих у чіткій відповідності до встановленої процедури. Це стає гарантією неможливості притягнення водія до відповідальності на підставі лише суб'єктивних тверджень поліцейського, без підкріплення їх належними та допустимими доказами. Досвід Німеччини та США сприяє глибшому розумінню того, що суворість санкцій за ст. 130 КУпАП (великі штрафи з одночасним позбавлення права

керування) фактично наближає цю відповідальність до «кримінального аспекту» в розумінні ЄСПЛ, що вимагає найвищого рівня дотримання процесуальних гарантій.

**Ключові слова:** «обґрунтована підозра» та «поза розумним сумнівом», справи за ст. 130 КУпАП, процедура виявлення та фіксації ознак сп'яніння, необхідна передумова проведення огляду на стан сп'яніння.

**Hetsko M.M., Fridmansky R.M., Fridmanska V.I. On strengthening the protection of drivers' rights from police arbitrariness in cases of administrative offenses under Article 130 of the Code of Administrative Offenses.**

The article analyzes both scientific doctrines and court decisions in the United States, Germany, and Ukraine, as well as the provisions of current Ukrainian legislation, which play a fundamental role in ensuring the protection of human rights and freedoms in the sphere of administrative liability for acts provided for in Article 130 of the Code of Administrative Offenses.

It is noted that in cases involving the prosecution of drivers for driving under the influence of alcohol, it is of fundamental importance to ensure the standard of proof “beyond reasonable doubt,” which requires the court to carefully verify strict compliance with the procedure for examination and admissibility of evidence, since any procedural violation on the part of the police inevitably leads to the arbitrary accusation of any person of being intoxicated and, thereby, constitutes excessive interference in their personal life, violates their right to liberty and freedom of movement, and grossly humiliates their human dignity, which are guaranteed by the Constitution of Ukraine.

Based on the results of the study, it was concluded that both legal dogma and judicial practice play a fundamental role in ensuring the protection of human rights and freedoms, creating a reliable basis for harmonizing the national legal order with international standards of justice, and guaranteeing the effectiveness of checks and balances in the current legal reality. The use of scientific doctrines by courts, in particular “reasonable suspicion” and “beyond reasonable doubt,” “the fruits of the poisonous tree”, in cases under Article 130 of the Code of Administrative Offenses helps to move away from a formal approach and require the police to provide indisputable evidence obtained in strict accordance with the established procedure. This guarantees that a driver cannot be held liable on the basis of subjective statements by a police officer alone, without supporting them with proper and admissible evidence. The experience of Germany and the United States contributes to a deeper understanding that the severity of sanctions under Article 130 of the Code of Administrative Offenses (large fines and deprivation of driving rights) actually brings this liability closer to the “criminal aspect” as understood by the ECHR, which requires the highest level of compliance with procedural guarantees.

Therefore, it is scientific analysis, taking into account global experience, that allows contradictions to be levelled out and gaps in the national procedure for detecting and recording signs of intoxication to be eliminated, ensuring that drivers have a stronger right to defense, as well as preventing arbitrariness on the part of law enforcement agencies, guaranteeing that no person will be held liable without proper legal grounds. This ensures an appropriate balance between the interests of public safety and the inviolability of the fundamental rights of individuals to a fair trial.

**Key words:** “reasonable suspicion” and “beyond reasonable doubt” in cases under Article 130 of the Code of Administrative Offenses, procedure for detecting and recording signs of intoxication, necessary prerequisite for conducting an alcohol test.

**Постановка проблеми.** Сфера застосування статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) залишається однією з найбільш конфліктних точок взаємодії між громадянином та державою в особі правоохоронних органів. Попри декларовану реформу поліції та впровадження нових стандартів контролю, у сучасній правозастосовній практиці поліції спостерігається небезпечна тенденція трансформації превентивних заходів у засіб психологічного та процесуального тиску на водіїв.

Ключовою проблемою є деформація підстав для зупинки транспортних засобів та ініціювання процедури огляду на стан сп'яніння. Дедалі частіше співробітники патрульної поліції використовують інформацію з інтегрованих інформаційно-пошукових систем (зокрема ІПС МВС «Армор») не для аналізу оперативної обстановки, а як «презумпцію винуватості» водія. Ситуація, коли наявність запису про минулі адміністративні проступки особи стає єдиною фактичною підставою

для вимоги пройти огляд – за повної відсутності візуальних та фізіологічних ознак сп'яніння – є прямим порушенням ст. 266 КУпАП та базових конституційних прав.

Такий підхід не лише нівелює принцип індивідуальної відповідальності, а й створює підґрунтя для поліцейського свавілля. Використання внутрішніх баз даних як інструменту селективного «полювання» на водіїв із певним бекграундом призводить до фальсифікації доказів (у частині опису неіснуючих ознак сп'яніння в протоколі) та провокації відмов від огляду.

Відтак, питання законодавчого уточнення меж використання електронних реєстрів поліції та посилення відповідальності посадових осіб за безпідставне ініціювання огляду набуває критичної ваги. Необхідність захисту водія від суб'єктивізму та зловживань стає не лише питанням правової чистоти окремих проваджень, а й умовою збереження довіри до правоохоронної системи в цілому.

**Мета дослідження.** Основною метою наукової статті є підкреслення того, що саме науковий аналіз з урахуванням світового досвіду, дозволяє нівелювати суперечності та усунути прогалини в національній процедурі виявлення та фіксації ознак сп'яніння, забезпечуючи водієві посилення права на захист, а також запобігає свавіллю правоохоронних органів, гарантуючи, що жодна особа не буде притягнута до відповідальності без належних на те правових підстав. Тим самим забезпечуючи належний баланс між інтересами суспільної безпеки та недоторканністю фундаментальних прав особи на справедливий розгляд справи.

**Стан опрацювання проблематики.** Питання адміністративної відповідальності за правопорушення, передбачені ст. 130 КУпАП, неодноразово ставали об'єктом уваги вітчизняних науковців та практиків. Вагомий внесок у дослідження процедурних аспектів зупинки транспортних засобів та забезпечення прав учасників дорожнього руху внесли такі вчені, як О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, М.Ю. Веселова, С.С. Вітвіцький, Т.О. Коломєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, О.М. Мердова, Р.В. Миронюк, Т.П. Мінки, О.М. Музичук, О.Ю. Рибалкін, А.О. Салманова, О.Ю. Синявська, Х.П. Ярмачі та ін..

Більшість дослідників зосереджують увагу на процедурних порушеннях під час самого процесу огляду (відсутність відеофіксації, порушення вимог до свідків, недотримання сертифікації технічних засобів). Проте питання, щодо відсутності передумов проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння особи, яка керує транспортним засобом, або формальне оголошення ознак такого стану з боку поліцейських, використання поліцією баз даних (ІПС «Армор») як інструменту для позапроцесуального тиску та підміни законних підстав для огляду залишається малодослідженим у доктрині адміністративного права.

Окрему увагу цій темі приділяють суди різних інстанцій у своїх рішеннях, де послідовно висловлюється позиція про неприпустимість доказів, отриманих з порушенням встановленої законом процедури. Проте судова практика щодо визнання самої вимоги пройти огляд незаконною лише на підставі «негативного минулого» водія з бази МВС перебуває на етапі свого формування. Попри значну кількість публікацій, що розкривають загальні засади взаємодії поліції та водіїв, механізм протидії зловживанню цифровими реєстрами МВС під час ініціювання огляду на стан сп'яніння потребує детального наукового аналізу та законодавчого врегулювання.

**Виклад основного матеріалу.** Як вбачається зі змісту ч. 1 ст. 266 КУпАП [1], передумовою проведення огляду на стан алкогольного сп'яніння особи, яка керує транспортним засобом, повинні бути не тільки формальне оголошення ознак такого стану з боку поліцейських, (наприклад: запах алкоголю з порожнини рота; поведінка, що не відповідає обстановці) [2], але й обов'язкове їх вираження у психічній поведінці особи та її зосередженості у певний момент спілкування з патрульними під час зупинки транспортного засобу яким керувала особа, які б об'єктивно без упередженості давали б підстави вважати, що в особи знижена увага та швидкість реакції.

Цікавим з цього приводу буде практика Верховного суду Канзасу США, який являється найвищою судовою інстанцією штату Канзас, що розглядає апеляції з нижчих судів, вирішує конституційні питання штату та забезпечує єдність правозастосування, маючи вирішальний вплив на закони та життя штату. Так, згідно з рішенням Верховного суду Канзасу, запаху алкоголю самого по собі недостатньо для встановлення ймовірної причини арешту за керування транспортним засобом у нетверезому стані. У справі «Штат проти Стівенсона» (2014) суд постановив, що запах алкоголю сам по собі не є доказом правопорушення. Суд наголосив, що алкоголь є легальною речовиною, і його запах не означає автоматично незаконну діяльність.

Однак запах алкоголю, у поєднанні з іншими ознаками сп'яніння, може як зауважив суд, сприяти виявленню ймовірної причини для розслідування у зв'язку з керуванням транспортним засобом у нетверезому стані. Ці додаткові фактори можуть включати:

- Нестабільна поведінка водія, така як маневрування, різке гальмування або перевищення швидкості, їзда без увімкненого світла фар; порушення смуги руху тощо.
- Помітні ознаки порушення, такі як невиразна мова, почервоніння очей, труднощі з концентрацією уваги або проблеми з рівновагою та координацією.
- Наявність відкритих ємностей з алкоголем або наркотичними засобами на видному місці.
- Показники тестів на тверезість.
- Суперечливі заяви водія [3].

У справі «Hatcher v. State» (2006) Апеляційний суд Джорджії ухвалив, що самого твердження поліцейського про те, що водій вживав алкоголь, або що від нього пахло алкоголем, без надання інших доказів вини водія у керуванні транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння, наприклад доказів небезпечної манери керування чи нездатності безпечно керувати транспортним засобом, у поєднанні з позитивними результатами показників тестів алкотестеру на тверезість, є недостатньо для доведення винуватості водія у керуванні в стані алкогольного сп'яніння. Тобто, у цьому рішенні Апеляційного суду Джорджії наголошується, що для формування вимоги стверджувати, що водій перебуває у стані сп'яніння та вжиття заходів для подальшого документального оформлення матеріалів, поліції необхідно було надати докази наявності фактичних порушень правил водіння з боку такого водія [4].

У одному з найбільш часто цитованих рішень у юриспруденції США з цього питання, справа «State v. Kliphouse» (2000), водій Kliphouse потрапив в аварію. Поліцейський, який прибув на місце події, відчув запах алкоголю та побачив, що у водія червоні очі. Інших ознак сп'яніння (хиткість, невиразна мова, непроведення тестів на тверезість) не зафіксовано. Водій відмовився проходити алкотестер.

Апеляційний суд Флориди у своєму рішенні зазначив, що «самого лише запаху алкоголю недостатньо, щоб встановити розумну причину вважати, що особа керувала транспортним засобом у нетверезому стані». Суд констатував, що ці дві ознаки (запах і почервоніння очей) свідчать лише про вживання алкоголю, що саме по собі не є незаконним, але не доводять порушення здатності керувати. Усі докази, отримані після незаконного затримання (відмова від перевірки), були виключені [5].

Привертає увагу підхід суду штату Огайо у справі «State v. Segi», (2000) у якій суд чітко розмежував вживання алкоголю та стан сп'яніння, зазначаючи, що відчуття запаху алкоголю без інших вірогідних ознак сп'яніння недостатньо для арешту. У цій справі водій поведився адекватно, і суд наголосив на необхідності наявності додаткових об'єктивних доказів для визнання законним дій поліцейських щодо притягнення водія до відповідальності.

Дане рішення встановлює чіткий прецедент: хоча запах алкоголю може слугувати підставою для офіцера поліції розпочати розслідування та попросити водія пройти тести на тверезість, він не є достатньою підставою для самого арешту чи обвинувального вироку без підтверджуючих доказів фактичного порушення здібностей водія безпечно керувати транспортним засобом [6].

Натомість у іншій справі State v. Spillers (2000 р.), вищевказаний суд визнав недопустимими докази, отримані внаслідок розслідування щодо керування в нетверезому стані, встановлених на основі суперечливих доказів. Оскільки, офіцер, який здійснював зупинку, помітив лише незначні («de minimis») порушення правил дорожнього руху, слідкуючи за обвинуваченим протягом кількох миль, але без будь-яких інших ознак сп'яніння. А тому у цій справі суд визнав, що спостереження офіцера були недостатніми для обґрунтування проведення Філд-тестів, випробувальних тестів на тверезість [7].

Хоча рішення по справі «State v. Segi», (2000) та «State v. Spillers» (2000 р.) не були опубліковані, вони відображають погляди всього Апеляційного суду Другого округу, оскільки всі його члени погодилися з цими рішеннями, що «відчуття запаху алкоголю, без інших очевидних ознак сп'яніння, недостатньо для арешту». А тому, не дивлячись на те, що ці рішення не є обов'язковими ні в судах штату, ні у федеральних судах, вони заслуговують на шанобливу увагу цього Суду як через заслужену репутацію Другого округу, так і тому, щоб водії та співробітники правоохоронних органів у цій області не виступали суб'єктами суперечливого тлумачення Четвертої поправки, яке можна правильно уникнути [8].

Разом з тим, метою Філд-тестів, чи випробувальних тестів на тверезість «Standardized Field Sobriety Tests» (SFSTs), які запровадженні у Сполучених Штатах Америки ще на початку 1980-х років Національною адміністрацією безпеки дорожнього руху (NHTSA), та призначені для підтвердження або спростування початкової підозри щодо водіння в нетверезому стані. Вони складаються з таких випробувань як ходьба по прямій лінії, тест «стійка на одній нозі», HGN-тест [9].

Щодо першого тесту, то це Тест «Ходьба з поворотом» (Walk-and-Turn), або (WAT). Цей тест оцінює баланс, координацію та здатність водія виконувати кілька завдань одночасно (розподіляти увагу між фізичними діями та дотриманням інструкцій) [10].

Як проводиться тест: Водієві дається інструкція пройти дев'ять кроків по прямій лінії (п'ята до носка, торкаючись), потім розвернутися певним чином (на одній нозі) і повернутися назад та кож дев'ятьма кроками. Поліцейський шукає вісім певних ознак порушення:

- Не може утримати баланс під час прослуховування інструкцій.
- Починає рух достроково.
- Зупиняється під час ходьби для коригування балансу.
- Не торкається п'ятою носка (пропускає дотик).
- Відступає від лінії.
- Використовує руки для балансування.
- Робить неправильний розворот.
- Робить неправильну кількість кроків [11].

Цей тест призначений для вимірювання здатності людини слідувати вказівкам і запам'ятовувати послідовність кроків, розподіляючи увагу між фізичними і розумовими завданнями [12].

Щодо другого тесту, то це Тест «Стояння на одній нозі» (OLS), вимагає від підозрюваного стояти на одній нозі протягом 30 секунд і також вимірює рівновагу, координацію і, подібно до тесту WAT, відволікає увагу підозрюваного. Поліцейський шукає будь-яку з чотирьох можливих ознак: хитання під час балансування, використання рук для балансу, стрибання і опускання ноги [13].

Тест «Стояння на одній нозі» складається з двох етапів: етапу інструкцій та етапу балансування. Відповідно до рекомендацій NHTSA, правильні інструкції є такими: Водієві дається інструкція стати, зімкнувши ноги, руки опустивши вздовж тіла. Потім, водій залишається в цій позі, доки не буде дано іншу вказівку. Коли поліцейський скаже, підняти водієві одну ногу, будь-яку, то водій повинен підняти ногу приблизно на 15 см від землі, стопа має бути спрямована вперед, обидві ноги випрямлені, дивіться на підняту ногу. Після чого дається команда водієві рахувати вголос наступним чином: 1001, 1002, 1003, 1004 і так далі, доки не скажуть зупинитися. Після чого поліцейський запитує у водія, чи він розуміє тест та дає команду його розпочати.

Під час тесту на стояння на одній нозі поліцейський звертає увагу на чотири ознаки або підказки, а саме:

- хитання під час балансування
- використання рук для балансування
- стрибки
- опускання ноги [13].

Щодо третього тесту, то це Тест «Горизонтальний ністагм погляду» (Horizontal Gaze Nystagmus, HGN) полягає у виявленні мимовільного посмикування або «тремтіння» очного яблука. У всіх людей виникає ністагм, коли очі відведені дуже далеко вбік. Однак у людини, яка перебуває в стані алкогольного сп'яніння, це посмикування стає більш вираженим, настає раніше (при менших кутах відведення очей) і є менш плавним [14].

Тест «Горизонтальний ністагм погляду» проводиться поліцейським у наступному порядку. Поліцейський має проводити тест на високий рівень чутливості (HGN) у добре освітленому місці або за допомогою ліхтарика. Очі підозрюваного будуть спрямовані від миготливих вогнів поліцейської машини та фар проїжджаючих автомобілів, оскільки ці додаткові вогні можуть спотворити результати. Потім поліцейський повідомляє водієві, що він збирається перевірити очі водія. Далі поліцейський запитує, чи носить водій контактні лінзи або чи має він якісь захворювання, які можуть вплинути на результати. Водію потрібно буде зняти будь-які окуляри, оскільки вони можуть ускладнити огляд його очей поліцейським.

Поліцейський перевірятиме, чи зіниці мають однаковий розмір та однакову швидкість руху очей водія. Якщо зіниці водія мають різний розмір або очі рухаються з різною швидкістю, це

може свідчити про травму голови або інше серйозне захворювання. Поліцейський спостерігатиме за ністагмом водія у стані спокою, що може свідчити про захворювання.

Потім поліцейський просить водія стежити за певним об'єктом. Зазвичай це кінчик ручки або ліхтарика, розміщений на відстані 30-40 см і трохи вище рівня очей, при цьому дивиться лише на себе.

Поліцейський шукає такі три підказки в кожному оці:

Відсутність плавного переслідування: Чи око плавно стежить за об'єктом, коли він рухається від центру обличчя до вуха, чи воно смикається?

Чіткий ністагм при максимальному відхиленні: Чи спостерігається чітке посмикування ока після того, як його утримують біля зовнішнього краю протягом чотирьох секунд?

Початок ністагму до кута 45 градусів: Коли офіцер переміщує предмет до краю плеча підозрюваного, чи сипається око перед тим, як предмет опиниться під кутом 45 градусів від центру обличчя підозрюваного [14]?

Хоча випробувальні тести на тверезість (SFST) широко використовуються, їх надійність часто піддається сумніву. Згідно з тестами, проведеними Національною адміністрацією безпеки дорожнього руху (NHTSA), тест на горизонтальний ністагм (HGN) є найнадійнішим польовим тестом на тверезість, з точністю 77%. За ним слідує тест «ходьба і поворот» з точністю 68% і тест «стояння на одній нозі» з точністю 65%. Однак, навіть з огляду на ці цифри, важливо зазначити, що ці тести не є безпомилковими.

Незважаючи на те, що тест HGN є найнадійнішим, він все одно має похибку 23%, тоді як тести «Ходьба і поворот» та «Стійка на одній нозі» мають похибки 32% та 35% відповідно. Такі фактори, як умови навколишнього середовища, медичні проблеми, втома або навіть інтерпретація офіцера, можуть впливати на результати, що робить ці тести далеко не 100% точними [15].

Таким чином – ці методи служать для збору об'єктивних доказів на додаток до суб'єктивних спостережень поліцейського (наприклад, запаху алкоголю). При цьому суди США вважають, що «ймовірна причина» (probable cause) для арешту у справі DUI (водіння в нетверезому стані) виникає із сукупності обставин (totality of the circumstances), а не з однієї-двох ознак [16].

Крім запаху алкоголю, суди визнають достатніми наступні об'єктивні ознаки, які вказують на порушення фізичних або розумових здібностей водія:

#### 1. Спостереження за манерою водіння (Erratic Driving Behavior)

Офіцери поліції спеціально навчені виявляти конкретні порушення ПДР, які корелюють з сп'янінням. Ці порушення часто є достатньою підставою для первинної зупинки і подальшого розслідування:

Вилітання по смузі або виїзд за межі смуги руху.

Надмірно висока або, навпаки, необґрунтовано низька швидкість.

Різке гальмування без видимої причини.

Проїзд на червоне світло або знак «Стоп».

Їзда без увімкнених фар у темний час доби [17].

#### 2. Фізичні ознаки сп'яніння (Physical Signs of Intoxication)

Ці ознаки спостерігаються офіцером під час спілкування з водієм після зупинки і часто фіксуються на відеозапис:

Почервонілі, сльозяться або скляні очі.

Невиразна, заплутана мова (slurred speech).

Проблеми з координацією і рівновагою (unsteady balance): водій хитається при виході з машини, спирається на двері автомобіля, упускає документи, не може знайти права.

Незрозумілі відповіді, повторення питань або надання невірної інформації.

Труднощі з дрібними моторними функціями (наприклад, тремтячі руки при передачі документів) [18].

#### 3. Результати польових тестів на тверезість (Field Sobriety Tests, SFST)

«Провал» стандартизованих тестів є сильним доказом «ймовірної причини» для арешту:

Horizontal Gaze Nystagmus (HGN): Нездатність плавно стежити за об'єктом очима або ранній початок мимовільного посмикування очей.

Walk-and-Turn: Нездатність пройти дев'ять кроків по прямій лінії, торкаючись п'ятою носка, і правильно розвернутися.

One-Leg Stand: Нездатність утримати рівновагу, стоячи на одній нозі протягом 30 секунд [19].

#### 4. Додаткові докази

Зізнання водія у вживанні алкоголю: навіть якщо водій каже «я випив всього одну банку пива», це може бути використано в сукупності з іншими ознаками.

Наявність відкритої тари з алкоголем в салоні автомобіля (open container).

Результати попереднього алкотестера на місці зупинки (Portable Breath Test, PBT) – хоча вони не завжди допустимі в суді для доведення провини, вони можуть бути використані для встановлення «ймовірної причини» арешту.

При цьому суди США вимагають, щоб офіцер міг «сформулювати конкретні факти» (articulable facts), які, в сукупності, змусили його як розумну людину повірити, що водій перебуває в стані сп'яніння [20].

Колишній американський прокурор, а тепер діючий адвокат Джонатан Франклін з Лос-Анджелеса акцентує на тому, що кожного разу, коли поліція зупиняє водія під впливом алкоголю або керування транспортного засобу в нетверезому стані, вона повинна мати обґрунтовану підозру, що водій скоїв злочин [21]. Оскільки на початку 1980-х років у Сполучених Штатах законодавчі органи штатів криміналізували практику керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння [11].

Також Джонатан Франклін наголошує, що якщо поліцейський вважає, що водій скоїв злочин, він може ненадовго затримати водія та провести коротке розслідування. Якщо поліцейський помітить інші докази водіння в нетверезому стані, він, ймовірно, попросить водія пройти тест на тверезість або алкотестер.

Але на думку Джонатана Франкліна, без обґрунтованої підозри водія не можна законно заарештувати за керування транспортним засобом у нетверезому стані. Наприклад, поліцейський зупиняє водія без обґрунтованої підозри у скоєнні ним злочину, такого як перевищення швидкості або проїзд на червоне світло. Під час розмови з водієм поліцейський помічає запах алкоголю, що доходить з автомобіля. Потім він просить водія пройти тест на алкотестер. Водій це робить, однак водій не пройшов тест на алкотестер. Після чого, поліцейський заарештовує водія за підозрою у керуванні транспортним засобом у нетверезому стані.

У наведеному вище прикладі як вважає Джонатан Франклін, поліцейський не мав достатніх приводів для того щоб зупинити водія. Оскільки на основі цих доказів, підкреслює правозахисник, звинувачення у водінні в нетверезому стані буде знято судом, тому що у поліцейського на момент зупинення водія, була відсутня обґрунтована підозра вважати, що водій перебуває у стані сп'яніння під час керування транспортним засобом [21].

У справі «Gilchrist v. State» (2000) суд зробив висновок, що «звернення, чи прохання поліцейського до людини вийти з автомобіля, щоб поговорити з нею (не як превентивний захід під час законної зупинки транспорту), є проявом влади, що виходить за межі добровільної розмови особи з поліцейським». У даному випадку, навіть якщо суд визнає, що зупинка транспорту була законною, вказівка поліцейського про те, щоб водій вийшов з автомобіля і пройшов тест на алкоголь, не ґрунтувалася на обґрунтованій підозрі в керуванні автомобілем у стані алкогольного сп'яніння або з міркувань безпеки, а тому було визнано подальше затримання водія незаконним. Крім того, оскільки поліцейський не мав обґрунтованої підозри в злочинній діяльності, водій не повинен був бути затриманий довше, ніж це було необхідно для винесення поліцейським штрафів за порушення правил дорожнього руху [22].

У іншій справі «Cresswell v. State» (1990) суд зазначив, що зупинка транспортного засобу не повинна тривати довше, ніж час, необхідний для винесення постанови про порушення правил дорожнього руху [23].

У справі «Eldridge v. State» (2002) суд зауважив, що для того щоб виправдати більш тривале затримання, поліцейський повинен мати обґрунтовану підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Оскільки поліцейський не мав обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення, подальше затримання водія для розслідування справи про водіння в нетверезому стані було незаконним. На підставі вищезазначених справ, поліцейський не повинен був затримувати водія довше, ніж було необхідно для складання протоколу про порушення правил дорожнього руху, оскільки він не мав обґрунтованої підозри у вчиненні кримінального правопорушення [24].

У іншій справі «United States v Sokolow» (1989), судом було зроблено висновок з приводу ймовірних причин для зупинки поліцейським транспортного засобу та продовження подальшого розслідування щодо з'ясування обставин причетності водія до правопорушення. При цьому логічним

на думку суду є те, що у поліцейського на момент затримання має бути певний набір обставин, які не будучи ймовірною причиною, все рівно мають бути достатніми для обґрунтованої підозри, які виправдовуватимуть законність дій поліцейського продовжувати розслідування [25].

Джонатан Франклін зауважує, що обґрунтована підозра стосується фактів або обставин, які змушують поліцейського вважати, що особа скоїла кримінальне діяння. При цьому як підкреслює фахівець, злочин не обов'язково має бути пов'язаний з водінням у стані алкогольного сп'яніння, це може бути і просте порушення правил дорожнього руху. Але до типових порушень правил дорожнього руху або кримінальних злочинів, які можуть викликати у поліцейського обґрунтовану підозру вважати, що водій перебуває у стані сп'яніння під час керування транспортним засобом, Джонатан Франклін відносить:

- Виїзд та виїзд зі смуг руху;
- Занадто швидка їзда;
- Майже зіткнення з іншим автомобілем;
- Занадто повільна їзда;
- Часте гальмування;
- Зупинка транспортного засобу без причини;
- Перетин центральної лінії

Разом з тим, Джонатан Франклін стверджує, що обґрунтована підозра (*reasonable suspicion*) не є тим самим, що й ймовірна причина (*probable cause*) [21].

Микола Погорецький український вчений, професор, адвокат з цього приводу наголошує, що обґрунтованість підозри не може встановлюватися *in abstracto* або ґрунтуватися на суб'єктивних припущеннях, а має підкріплюватися конкретними доказами в кримінальному провадженні [26].

В контексті цього Джонатан Франклін переконаний, що поліцейському потрібна обґрунтована підозра, щоб розпочати кримінальне розслідування, оскільки для того щоб здійснити законний арешт за підозрою в керуванні в стані сп'яніння, поліцейському потрібна ймовірна причина. При цьому американський правник також вказує на те, що ще одна відмінність між обґрунтованою підозрою та ймовірною причиною полягає в типі необхідних доказів, позаяк ймовірна причина вимагає суворішого стандарту доказів. Наприклад, це коли водій не пройшов один із випробувальних тестів на тверезість (SFST), що в свою чергу обґрунтовує впевненість (ймовірну причину) у поліцейського вважати, що водій скоїв правопорушення, перебуваючи в нетверезому стані за кермом, як наслідок у поліцейського виникає право заарештувати водія [21].

Стандарт доказування «обґрунтована підозра» за твердженням українського вченого Миколи Погорецького має динамічний характер, тобто з плином часу така підозра в учиненні кримінального правопорушення не може бути самостійною підставою для продовжування обмеження прав особи, мають бути наведені відповідні й достатні підстави (ризик), підкріплені доказами [26].

Згідно інформації з юридичного словника та юридичної енциклопедії *Wex*, що створені Інститутом правової інформації Корнельської школи права штату Нью-Йорк, США, Правило виключення забороняє уряду використовувати більшість доказів, зібраних з порушенням Конституції Сполучених Штатів [27].

У рішенні у справі «*Mapp v. Ohio*» (1961) було встановлено, що правило виключення застосовується до доказів, отриманих в результаті необґрунтованого обшуку або вилучення з порушенням Четвертої поправки [28]. Також у справі *Miranda v. Arizona* (1966) було встановлено, що правило виключення застосовується до неналежним чином отриманих самозвинувачувальних заяв, зібраних з порушенням П'ятої поправки, а також до доказів, отриманих у ситуаціях, коли уряд порушив право відповідача на адвоката, гарантоване Шостою поправкою [29].

Щодо похідних від виключених доказів, то вважається, що якщо докази, що підпадають під дію правила виключення, допомогли правоохоронним органам знайти інші докази, які вони б інакше не знайшли, то правило виключення застосовується до нововиявлених доказів, за деякими винятками. Докази, що підпадають під дію правила виключення, називаються «плодами отруйного дерева» [27].

Незважаючи на те, що обґрунтування виключного правила базується на конституційних правах, воно є засобом правового захисту та запобіжним заходом, створеним судом, а не незалежним конституційним правом. Метою цього правила є запобігання проведенню правоохоронними органами обшуків або затримань, що порушують Четверту поправку, та надання засобів правового захисту підсудним, права яких були порушені [27].

Отже, принцип, за яким позитивний тест алкотестера сам по собі недостатній для підтримання обвинувального вироку, був ретельно охоплений формулюваннями обвинувачень, що фактично були надані, і простий доказ того, що водій вживав алкоголь, або наявність запаху алкоголю у його диханні є недостатнім для доказу вини в управлінні в нетверезому вигляді без демонстрації манери водіння або порушення здатності керувати [4].

Слід зазначити, що у німецькій судовій практиці також діє принцип, що лише запах алкоголю з порожнини рота не є достатнім доказом для притягнення водія до відповідальності за керування у стані алкогольного сп'яніння [31], [32].

Для німецьких судів ключовим є доведення фактичної нездатності водія безпечно керувати транспортним засобом (*fahruntüchtig*). Одним із конкретних прикладів із судової практики Німеччини, який ілюструє цей принцип, є рішення Вищого земельного суду (Oberlandesgericht, OLG) Франкфурта-на-Майні від 14.12.1983, по справі Az. 4 Ss 517/83. Згідно фабули справи водій був зупинений поліцією, яка зафіксувала «чіткий запах алкоголю» (*deutliche Alkoholfahne*) та певні порушення ПДР, але не мала інших достатніх об'єктивних доказів сильного сп'яніння (наприклад, нестійка хода, незв'язна мова, провалені тести). Водієві було запропоновано пройти тест на алкотестер, від якого він відмовився, але згодом добровільно здав кров на аналіз.

Однак дослідивши всі обставини справи суд постановив, що сам один тільки запах алкоголю є лише однією з багатьох ознак і не може служити єдиною підставою для висновку про абсолютну нездатність керувати транспортним засобом. Для винесення обвинувального вироку необхідна сукупність доказів: запах плюс поведінкові аномалії, плюс манера водіння, плюс об'єктивні результати тестів (передусім – аналіз крові) [33].

Разом з тим німецькі суди звільняють водія від відповідальності не дивлячись на певні докази поліції про керування транспортним засобом у стані сп'яніння, що були отримані внаслідок порушення процедури передбаченої законом. Так, у справі від 23.10.2009, № 27 Cs 540 Js 18733/09 - АК 2279/09, суд у м. Фрайбург встановив, що під час перевірки на алкоголь, проведеної поліцією без будь-яких підозр, у зацікавленої особи було виявлено сильний запах алкоголю, а також почервоніння кон'юнктиви та уповільнену і нерозбірливу мову як додаткові ознаки алкогольного сп'яніння. Після цього обвинуваченому було запропоновано пройти попередній тест на алкоголь у повітрі, що видихається, без попереднього інформування його про існуючу попередню підозру відповідно до § 316 Кримінального кодексу Німеччини. Йому також не було роз'яснено, що результат попереднього тесту є вирішальним для прийняття рішення про взяття крові. Лише після отримання результату попереднього тесту з показником 0,67 мг/л обвинуваченому було повідомлено про підозру у водінні в стані алкогольного сп'яніння відповідно до § 316 Кримінального кодексу Німеччини. Після цього обвинуваченого доставили для взяття крові. Суд наголосив, що принцип *nemo tenetur* порушується також у випадку водіння в стані алкогольного сп'яніння, якщо, незважаючи на чіткі докази, як зазначено у фактах справи, під час попереднього тесту на алкоголь не було повідомлено про добровільність і на підставі цього попереднього результату було призначено забір крові. Хоча в цьому випадку були й інші підстави для виправдання обвинуваченого, проте районний суд Фрайбурга у своєму обґрунтуванні чітко зазначає, що саме порушення обов'язку проінформувати водія про його права під час попереднього тесту на алкоголь є підставою для заборони використання з віддаленим ефектом щодо результату взяття крові. Аналогічно це можна припустити і щодо віддаленого ефекту на результат аналізу алкоголю в повітрі, що видихається, у провадженні про адміністративне правопорушення [34].

У іншій справі суд м. Франфурт встановив, що під час дорожнього контролю, проведеного без будь-яких підозр, обвинувачений зізнався, що вживав алкоголь. Інших ознак алкогольного сп'яніння не було виявлено. В результаті було проведено аналіз на вміст алкоголю, результат якого становив 0,25 мг/л. Після цього обвинувачений заперечив проти використання цього результату, оскільки його не поінформували про добровільність проходження цього тесту. В іншому випадку він би не пройшов його добровільно. Це виправдання обвинуваченого також обґрунтовується тим, що його не було належним чином поінформовано про право відмовитися від проходження тесту, а тому результати аналізу не можуть бути використані [35].

Тобто, у подібних справах німецькі суди вимагають від поліції не тільки фіксації додаткових індикативних ознак (*lallende Sprache* - незв'язна мова, *schwankender Gang* - хитка хода, *aggressive Grundstimmung* - агресивний настрій), та не лише суб'єктивного відчуття запаху, але й чіткого дотримання процедури отримання доказів.

Таким чином, у Німеччині, як і в США, правова система вимагає об'єктивних, належних та допустимих доказів на підтвердження факту нездатності водієм керувати автомобілем, а не покладається виключно на суб'єктивне припущення поліцейського щодо сприйняття ним запаху алкоголю від водія чи салону автомобіля, який може слугувати виключно початковим індикатором для вжиття поліцейським законних заходів для виявлення додаткових доказів які б у своїй сукупності узгоджено та об'єктивно свідчили про перебування водія у стані сп'яніння.

Щодо необхідності доведення наявності ознак сп'яніння як на підставу для проведення огляду водія, також вказує у своїй практиці Вінницький апеляційний суд. Так, судді апеляційної інстанції вказують у своїх судових рішеннях на те, що здійснюючи фіксацію вчиненого правопорушення, з метою забезпечення повноти та об'єктивності провадження у справі про адміністративне правопорушення, поліцейський повинен не лише формально зазначити ці ознаки у протоколі про адміністративне правопорушення, але і надати докази, які підтверджують наявність цих ознак, зокрема, вказати на наявність цих ознак свідкам та відібрати у них пояснення з цього приводу або зафіксувати їх за допомогою відеозапису [36].

Також заслуговує на увагу позиція суду щодо відсутності доказів про наявність явних ознак сп'яніння, що в свою чергу позбавляє законності підстав вимагати поліцейським пройти водієві огляд на стани сп'яніння у медичному закладі. Так, у рішенні суду наголошується, що з відеозапису який долучений поліцейським до матеріалів справи, явних ознак сп'яніння у водія не вбачається, отже суд позбавлений можливості встановити чи були у поліцейського законні підстави вимагати від водія проходження огляду на стан наркотичного сп'яніння в медичному закладі [37].

Отже, запах алкоголю з порожнини рота – це лише одна можлива підказка, чи один з приводів припускати про наявність можливої умови для проведення огляду, але таке припущення перетворюється на юридичний факт лише після того, як його буде підтверджено сукупністю взаємопов'язаних, внутрішньо узгоджених об'єктивних доказів отриманих у чіткій відповідності до порядку який передбачений ст. 266 КУпАП, що дозволять суду зробити достовірний висновок про наявність у діях водія обов'язкової ознаки об'єктивної сторони передбаченої ст.130КУпАП .

В свою чергу аналіз положень ст. 266 КУпАП, «Порядку направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, проведення такого огляду», затвердженого постановою КМ України від 17.12.2008 року № 1103, «Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції», затвердженої наказом МВС України та МОЗ України № 1452/735 від 09.11.2015 року, а також диспозиції ч. 1 ст. 130 КУпАП надає підстави стверджувати про те, що підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП у виді відмови від проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння виникають після встановлення поліцейським факту керування певною особою транспортним засобом, виявлення у неї ознак алкогольного сп'яніння, висунення поліцейським пропозиції/вимоги про проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння у порядку і способами, що передбачені зазначеними вище нормативними документами, та після відмови особи від проходження такого огляду, яка повинна бути висловлена у формі, що не передбачає двозначного трактування цієї відмови чи викликати сумніви у її дійсності за відсутності обставин, які указують на те, що особа вимушено відмовляється від такого огляду, та відсутність факторів які спонукають її відмовитись від проходження такого огляду.

При цьому, лише після висловлення такої відмови, за доведеності інших обставин, які утворюють об'єктивну сторону адміністративного правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП у формі відмови від проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння, адміністративне правопорушення вважається вчиненим і породжує у поліцейського обов'язок скласти протокол про адміністративне правопорушення.

А тому, у випадку, за реальної відсутності у водія ознак алкогольного сп'яніння, та спонукання водія з боку поліцейських щодо відмови від подальшого такого огляду у медичному закладі, наприклад:

- Через упереджене ставлення до водія, яке виявилось у незаконності підстав для зупинки його транспортного засобу.

- За явної відсутності ознак сп'яніння, початкове безпідставне звинувачення водія у нібито керуванні ним у стані сп'яніння, а в подальшому схиляння (підбурювання) водія до відмови пройти огляд на стан сп'яніння на місці зупинки.

- не взяття поліцейськими до уваги показання алкотестера щодо відсутності алкоголю у видихаємому повітрі після першого проходження такого тесту, та категоричної відмови від повторного проходження огляду на місці зупинки.

вказують на спонукання водія до вимушеної відмови проїхати з поліцейськими до медичного закладу.

Тобто, у разі якщо дії поліцейських не будуть відповідати встановленій законодавством процедури, то такі дії є нічим іншим як свавіллям.

Відповідно до сформованої позиції Європейського суду з прав людини наявність державного інтересу не можна використовувати в якості обґрунтування щодо використання доказів, отриманих в результаті поліцейської провокації, оскільки застосування таких доказів наражає обвинуваченого на ризик остаточно позбавитись справедливого судового розгляду із самого початку; внутрішньодержавне законодавство не повинно дозволяти використання доказів, отриманих в результаті підбурювання з боку державних агентів. В іншому випадку таке законодавство не відповідає принципу «справедливого судочинства» [38; 39; 40; 41].

Водночас ЄСПЛ у справі «Аллене де Рібермон проти Франції» вказав, що сфера застосування принципу презумпції невинуватості є значно ширшою: він обов'язковий не лише для кримінального суду, який вирішує питання про обґрунтованість обвинувачення, а й для всіх інших органів держави [42].

Крім того, суди зобов'язані враховувати висновки Європейського суду з прав людини, викладені зокрема в рішенні від 09.09.2011 року у справі «Лучанінова проти України» [43], від 15.05.2018 року у справі «Надточій проти України» [44], який неодноразово зазначав, що до провадження в справах про адміністративні правопорушення застосовується кримінальний аспект та відповідні гарантії ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема згідно яких кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку [45].

Так, у мотивувальній частині свого рішення від 17.04.2024 року по справі № 761/10483/24 Шевченківський районний суд м. Києва зазначив, що складаючи протокол про адміністративне правопорушення працівник поліції вніс до нього дані, які не відповідають дійсності, зокрема, про наявність у особи ознак алкогольного сп'яніння та вчинення дій, направлених на встановлення таких ознак, фактично відмова від проходження огляду в основному була спровокована, що безпосередньо вказує на те, що формальне посилання на відмову водія від такого огляду не утворює складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч.1 ст.130 КУпАП. Такі висновки були сформовані судом з огляду на такі засади провадження як диспозитивність, презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини особи [46].

Неодмінно заслуговує на увагу позиція Липовецького районного суду Вінницької області у справі 136/651/21. Так, у мотивувальній частині свого рішення від 17.05.2021 року суд зазначив, що судом було виявлено, крім невідповідності обставин викладених у постанові серії ЕАН № 4070675 від 15.04.2021 (про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу в розмірі 510,00 грн. за те що позивач, 15.04.2021 о 10:27 год. керуючи транспортним засобом рухався в м. Вінниця по вул. Ватутіна 46 по лівій крайній смузі при вільній правій чим порушив п. 11.5. ПДР, за що відповідальність передбачена ч. 2 ст. 122 КУпАП), те що працівниками поліції спочатку було озвучено причину зупинки, як порушення позивачем п. 11.5. ПДР, а згодом як керування транспортними засобами особою, що перебуває у стані алкогольного, сп'яніння (ст. 130 КУпАП). Хоча досліджені судом відеоматеріали свідчать про відсутність в м. Вінниця по вул. Ватутіна, 46 двох смуг для руху в одному напрямку, а відтак про неможливість вчинити позивачем правопорушення за яке його притягнуто до відповідальності в будь-який час доби, що вказує на упереджене ставлення до нього працівників поліції. Також суд зауважив, що працівниками поліції, не роз'яснюючи водію його права, вчинялися провокативні дії з метою огляду його на стан сп'яніння. У таких діях працівників поліції, судом вбачається порушення закону, що дає підстави для подальшого відповідного реагування, згідно до вимог ст. 249 КАС України [47].

В мотивувальній частині окремої ухвали Липовецького районного суду Вінницької області у справі 136/651/21 судом встановлено, що поліцейським було здійснено безпідставне переслі-

дування та зупинки транспортного засобу особи і останньому спочатку було озвучено причину зупинки як порушення п. 11.5. ПДР, а згодом як керування транспортними засобами особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння (ст. 130 КУпАП). Крім того, судом встановлено, що дії поліцейського не повною мірою відповідали вимогам ст. 268 КУпАП України, а саме останнім не роз'яснено належним чином права водію як особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, не запропоновано надати йому пояснення, залучити адвоката для захисту своїх прав.

Разом з тим, переслідування водія за імовірне порушення ст. 130 КУпАП як керування транспортним засобом особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння, було безпідставним, а провокація його для огляду на стан сп'яніння, шляхом змушування до показу перед працівниками поліції кистей рук з метою виявлення їх тремтіння чи змушування здійснювати плювок з ротової порожнини з метою виявлення її сухості - є неприпустимим.

Суд дійшов висновку, що навіть з точки зору стороннього розсудливого спостерігача, обставини, які були встановлені із відеозаписів нагрудних камер працівника поліції – DSJX300082\_AB0082 та відео з нагрудної камери поліцейського ідентифікувати якого не представлялося за можливе - DSJX300092\_AB0092, можуть свідчити про недотримання поліцейськими Управління патрульної поліції у Вінницькій області Департаменту патрульної поліції вимог щодо необхідності з гідністю і честю поводитися під час виконання службових обов'язків.

Отже суд встановив, що командир взводу № 1 роти № 2 УПП у Вінницькій обл. ДПП допустив порушення вищевказаних нормативних актів, а також порушення прав людини, що гарантовані Конституцією України, в якій пріоритетними є права людини та верховенства права, отож допустили порушення закону, тому суд вважає, що наявні усі правові підстави для постановлення окремої ухвали та направлення її суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону [48].

Слід зазначити, що Управління патрульної поліції у Вінницькій області Департаменту патрульної поліції подало апеляційну скаргу на окрему ухвалу Липовецького районного суду Вінницької області від 17 травня 2021 року у справі № 136/651/21. Проте колегія апеляційного суду, перевіряючи доводи апеляційної скарги, зазначила, що під час розгляду даної справи, позивача безпідставно притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення передбаченого частиною 2 статті 122 КУпАП, адже на вказаному відрізку дороги відсутня розмітка, що поділяє транспортні потоки за наявності двох і більше смуг, призначених для руху в одному напрямку, а тому підстав для зупинки позивача не було.

При цьому колегія суддів зауважує, що надані поліцейським відеозаписи не є належними доказами, проте з метою повного та всебічного розгляду справи колегія суддів вважала за можливе дослідити їх та встановила, що автомобіль позивача рухався на зустріч поліцейському автомобілю. При цьому він рухався в одній єдиній смузі для руху. Слідом автомобілем позивача аналогічним чином рухалось принаймні 5 автомобілів.

Автомобіль відповідачів, розвернувшись, став переслідувати саме автомобіль позивача. Подальша розмова працівників поліції засвідчує той факт, що реальною причиною зупинки стало те, що раніше щодо позивача складались протоколи про вчинення правопорушення, передбаченого статтею 130 КУпАП.

Під час спілкування з позивачем працівники поліції вимагали від нього показати руки на предмет тремтіння, а також плюнути на землю з метою перевірки в'язкості його слини.

Оцінюючи подібні дії суд вважає їх такими, що порушують загальні засади діяльності поліцейських. В той же час як зауважує колегія суддів, Інструкція «Про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції» від 09 листопада 2015 року № 1452/735, не надає право працівникам поліції примушувати особу вчиняти будь-які дії як то витягувати руки, плювати на землю. Ознаки сп'яніння поліцейськими мають виявлятися під час спілкування з водієм, виходячи з його поведінки.

Тому колегія суддів зауважила, що вимога ж поліцейського «здійснити плювок слини з ротової порожнини з метою виявлення її сухості», взагалі не узгоджується з жодною із ознак сп'яніння і інакше як принизливе та упереджене ставлення до позивача її суд розцінити не може.

Водночас колегія суддів наголосила, що поведінка працівників патрульної поліції свідчить про те, що всі їхні дії були вчинені через упереджене до позивача ставлення: вони одразу вказували на те, що позивачу доведеться поїхати до закладу охорони здоров'я, потім вимагали вчиняти не

передбачені чинним законодавством дії, а врешті-решт не провели жодного огляду позивача на стан сп'яніння, в тому числі з використанням технічних засобів.

При цьому колегія суддів, не заперечуючи важливість та необхідність профілактичної роботи по недопущенню керування транспортними засобами в стані як алкогольного так і наркотичного сп'яніння, вважає за необхідне наголосити, що така робота має проводитись виключно в правовому полі та не допускати зазіхань на права людини. Працівник поліції не може свавільно звинувачувати будь-яку особу в тому, що вона перебуває в стані наркотичного сп'яніння і таким чином надмірно втручатися в її особисте життя, вимагаючи поїхати до найближчого лікувального закладу. Лише за наявності об'єктивних ознак, передбачених Інструкцією, поліцейський спочатку має запропонувати особі пройти медичний огляд на стан сп'яніння (в тому числі наркотичного) за допомогою технічних засобів, і лише потім визначатися щодо необхідності огляду лікарем.

З урахуванням вище вказаних обставин колегія суддів вважає, що переслідування позивача за імовірне порушення статті 130 КУпАП як керування транспортним засобом особою, що перебуває у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, є безпідставним, а провокація його для огляду на стан сп'яніння, шляхом змушування до показу перед працівниками поліції кистей рук з метою виявлення їх тремтіння чи змушування здійснювати плювок з ротової порожнини з метою виявлення її сухості - є неприпустимим.

Окремо колегія суддів наголосила й на тому, що навіть за умови, що особа декілька разів вчинила правопорушення, це не дає підстав працівникам поліції її переслідувати, як це мало місце з позивачем.

У мотивувальній частині вказаного рішення апеляційного суду також зазначено, що пункт 3 частини першої статті 35 Закону України «Про національну поліцію», на яку покликався під час розгляду справи представник Управління патрульної поліції у Вінницькій області Департаменту патрульної поліції вказує на те, що поліцейський може зупиняти транспортні засоби, але не означає, що працівники поліції можуть свавільно переслідувати та зупиняти кожну особу, щодо якої в інформаційних базах даних зазначені відомості про попереднє її притягнення до адміністративної чи іншої відповідальності. Дана норма передбачає право поліцейського зупиняти автомобілі, які по оперативній інформації причетні до скоєння правопорушень та ухиляються притягнення до відповідальності тощо. У даній справі наявності такої інформації не встановлено. Натомість встановлено, що переслідування та зупинка позивача відбулися через те, що по інтегрованій інформаційно-пошуковій системі Міністерства внутрішніх справ України «Армор» значилась інформація про те, що позивач раніше притягувався до відповідальності за статтею 130 КУпАП.

Відтак колегія суддів доходить висновку, що обставини, які були встановлені у справі свідчать про недотримання поліцейськими Управління патрульної поліції у Вінницькій області Департаменту патрульної поліції вимог щодо необхідності з гідністю і честю поводитися під час виконання службових обов'язків. Оскільки судом першої інстанції правильно встановлені обставини справи, судові рішення постановлено з додержанням норм матеріального та процесуального права та підстав для його скасування не вбачається, суд апеляційної інстанції залишає апеляційну скаргу без задоволення, а рішення суду без змін [49].

**Висновки.** У результаті аналізу зазначених наукових доктрин, аналізу судових рішень США, Німеччини та України, а також норм чинного законодавства України можна прийти до висновку про послідовне дотримання судами позиції, згідно з якою підозра особи у діяннях які передбачені ст. 130 КУпАП має ґрунтуватися на фактичних обставинах поточної події, а не на минулих проступках. Тобто поліцейський повинен мати чітку, обґрунтовану підставу для зупинки автомобіля чітко дотримуючись вимог ст. 35 Закону України «Про Національну поліцію» та не виходити за її рамки. А тому, зупинення поліцейським водія лише через наявну відносно нього «негативну історію» в базах даних МВС про попереднє притягнення його до юридичної відповідальності, є незаконною дією та по своїй суті є свавіллям, за яке поліцейський має бути притягнутий до відповідальності встановленої законом.

У відповідності до вимог ч. 1 ст. 266 КУпАП передумовою для поставлення поліцейським вимоги щодо проходження водієм огляду на стан алкогольного сп'яніння, є не просте формальне оголошення ознак такого стану, а наявність обґрунтованої підозри, що базується на виявлених та зафіксованих поліцейським обставин, які в свою чергу обґрунтовують його впевненість (ймовірну причину) підозрювати, що водій скоїв правопорушення передбачене ст. 130 КУпАП. До таких обставин належать як вольова поведінка водія, що проявилась під час керування ним ТЗ

у вигляді порушень ПДР, так і психічна поведінка водія, що виразилась під час безпосереднього спілкування з поліцейським після наявності законних підстав для зупинки, у формі надання нелогічних, неадекватних відповідей на його запитання чи поставлення таких же питань з боку особи, а також вчинення нею інших неадекватних дій (не пред'явлення документів для перевірки, не вихід із автомобіля та не показування вмісту салону та багажника на вимогу поліцейського, емоційно-знервоване, зневажливе ставлення під час спілкування, провокування конфлікту, не стандартне реагування (поведінка) на будь-які питання та дії з проявом хамства, погроз та грубості, реакція, емоції і поведінка які не відповідають ситуації та йдуть врозріз із загальноприйнятими нормами моралі). Саме виявлені та зафіксовані обставини у своїй сукупності створюють міцне підґрунтя поліцейському вважати про наявність у водія ознак сп'яніння як підстави для пред'явлення вимоги пройти огляду на стан сп'яніння.

Таким чином пред'явлення поліцейським вимоги водієві пройти огляд на стан сп'яніння має впливати виходячи з безпосередніх, видимих ознак сп'яніння, виявлених поліцейським саме в процесі зупинки транспортного засобу «тут і зараз», а не з огляду факт минулих правопорушень, що фіксуються в системах МВС. Відтак інформація про минуле притягнення до відповідальності особи за ст. 130 КУпАП, що міститься в інтегрованій інформаційно-пошуковій системі МВС України «Армор», є незаконною підставою для вимоги пройти особі огляд на стан сп'яніння. Тобто виходячи з презумпції невинуватості яка є фундаментальною гарантією прав людини та засадничим принципом судочинства, водій вважається невинуватим за діяння які передбачені ст. 130 КУпАП, захищається від необґрунтованих звинувачень та покарань доки його вину не буде доведено в суді згідно із законом. Таким чином, минуле притягнення до відповідальності не створює «презумпції» сп'яніння в майбутньому, в свою чергу законною підставою є лише наявність актуальних зовнішніх ознак сп'яніння, які мають бути чітко зафіксовані поліцейським в протоколі.

Натомість, про відсутність обґрунтованих підстав для проведення такого огляду та свідчення свавілля з боку поліцейських, буде наявний у матеріалах справи відеозапис, а за відсутності такого, покази свідків (очевидців) про те, що водій не вчинив жодних порушень ПДР які б слугували підставою для зупинки ТЗ, а під час спілкування з поліцейськими, логічно, спокійно та ввічливо без жодних проявів неповаги, відповідав на їх запитання, при цьому з свого боку також задав їм логічні запитання які відповідали обставині. Тобто, якщо, в ході всього часу спілкування з поліцейськими у водія не буде прослідковуватись наявність зниженої уваги та швидкості реакції у його поведінці, а всі його дії будуть відповідали обставині, тобто були адекватними та відповідали загальноприйнятим нормам моралі, то твердження поліцейських про наявність у водія ознак сп'яніння як підставу для проведення огляду, будуть ґрунтуватись виключно на припущеннях, а не на об'єктивному сприйнятті фактів реальності, які б свідчили про зворотне.

В свою чергу, ознаками свавілля в діях поліцейського буде також умисне створення ним ситуації, опинившись в якій особа буде змушена відмовитись від проходження такого огляду як то на місці зупинки так і в медичному закладі (наприклад: відсутність на місці зупинки спеціального технічного засобу для проведення такого огляду; не інформування водія, який підлягає огляду на стан сп'яніння, про порядок застосування спеціального технічного засобу; не пред'явлення на вимогу водія відповідних документів про підтвердження сертифікації та перевірки спеціального технічного засобу для проведення такого огляду, або пред'явлення вказаних документів з простроченим терміном; необхідність залишити автомобіль у місці де стоянка заборонена на весь час, що необхідний для доставлення та проходження водієм вказаного огляду у закладі охорони здоров'я; необхідність залишити у автомобілі дітей без нагляду на весь час, що необхідний для доставлення та проходження водієм вказаного огляду у закладі охорони здоров'я).

Отже свавільне зупинення ТЗ та свавільне звинувачення поліцейським будь-якої особи в тому, що вона перебуває в стані сп'яніння, свавільна вимога поїхати до найближчого лікувального закладу, є грубим приниженням гідності людини, надмірним втручанням в його особисте життя, порушенням права на свободу та свободу пересування, що гарантовані Конституцією України.

Таким чином, істотне порушення прав людини у справі про адмінправопорушення по ст.130 КУпАП – це недопустима процесуальна дія, або комплекс дій, що перешкоджає реалізації прав, гарантованих Конституцією та КУпАП. В даному випадку, це порушення процедури проведення огляду особи на стан сп'яніння, що призводить до істотного порушення прав людини. Оскільки законодавець ч.5 норми статті 266 КУпАП прямо вказує на недійсність, тобто незаконність, недопустимість застосування доказів для інкримінування вини особі та притягнення її до відпові-

дальності, внаслідок порушення процедури встановленої законодавцем, тим самим протидіяти свавілля поліцейських під час проведення такого огляду.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
2. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції: Наказ МВС України, МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735 URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15>.
3. «State v. Stevenson» (2014) Supreme Court of Kansas, USA. URL: <https://law.justia.com/cases/kansas/supreme-court/2014/104115.html>.
4. Hatcher v. State (2006). Court of Appeals of Georgia, USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/ga-court-of-appeals/1321430.html>.
5. «State v. Kliphouse» (2000). District Court of Appeal of Florida, Fourth District, USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/fl-district-court-of-appeal/1487655.html>.
6. «State v. Segi» (Aug. 18, 2000), Montgomery App. No. 18267, unreported, 2000 WL 1162035. USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/fl-district-court-of-appeal/1487655.html>.
7. «State v. Spillers» (24 березня 2000 р.), Darke App. No. 1504, unreported, 2000 WL 299550. USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/oh-court-of-appeals/1259747.html>.
8. «United States v. Frantz», 177 F. Supp. 2d 760 (S.D. Ohio 2001). URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/177/760/2571014>.
9. V. Tharp, M. Burns, H. Moskowitz, Development and field test of psychophysical tests for DWI arrest, NHTSA report DOT HS-805 864, Mar-1981 (Contract No. DOT-HS-8-01970). URL: <http://www.drugdetection.net/NHTSA%20docs/Burns%20Development%20&%20Field%20Test%20of%20Psychophysical%20Tests%20for%20DWI%20Arrest.pdf>.
10. Dichter, Jonathan; Kapsack, Bruce (November 2019). Innovative DUI Trial Tools.
11. Gurney, Jon D., «Walking the Line: Understanding the History and Development of the NHTSA Standardized Field Sobriety Tests» (2021). *USF Tampa Graduate Theses and Dissertations*. URL: <https://digitalcommons.usf.edu/etd/9677>.
12. National Highway Traffic Safety Administration 2009, SESSION VIII pgs. 18-19.
13. National Highway Traffic Safety Administration 2009, Session VII p 8.
14. What Is Horizontal Gaze Nystagmus (HGN)? Amy Vandervort-Clark, J.D. URL: <https://www.findlaw.com/dui/arrests/what-is-horizontal-gaze-nystagmus-hgn.html#:~:text=When%20law%20enforcement%20suspects%20you,eye%20movements%20smoothly%20and%20accurately>.
15. The Science of Sobriety Tests: Can They Be Trusted? C. Austin McDaniel Attorney at Law, LLC. .January 9, 2025. URL: <https://austinmcdaniellaw.com/2025/01/09/the-science-of-sobriety-tests-can-they-be-trusted/#:~:text=Are%20Standardized%20Field%20Sobriety%20Tests,-tests%20far%20from%20100%25%20accurate>.
16. What is Probable Cause in a DUI Arre. Legally Reviewed by Joe Easton. Experienced Orlando DUI Defense Attorney. URL: <https://leppardlaw.com/dui/laws/what-is-probable-cause-in-a-dui-arrest/#:~:text=At%20Leppard%20Law:%20DUI%20Defense%20Attorneys%2C%20we%20scrutinize%20every%20detail,successfully%20challenge%20these%20subjective%20observations>.
17. Reasonable Suspicion for a DUI Stop. John Devendorf, Esq. April 2, 2025. URL: <https://www.lawinfo.com/resources/dui/reasonable-suspicion-for-a-dui-stop.html#:~:text=Based%20on%20police%20training%20and,or%20taking%20drugs%20may%20include>.
18. What Counts as Probable Cause for a DWI Arrest in New York? November 19, 2025 URL: <https://jbassettlaw.com/what-counts-as-probable-cause-for-a-dwi-arrest-in-new-york/#:~:text=The%20first%20layer%20of%20evidence,to%20challenge%20the%20officer's%20conclusions>.
19. Elements of a DUI – Probable Cause for Alcohol DUI. Goodwin Law Group. URL: <https://www.goodwinlawgroup.net/elements-of-a-dui-probable-cause/#:~:text=Difficulty%20with%20motor%20vehicle%20controls,alcoholic%20beverages%20from%20the%20driver>.

20. When Does Suspicious Behavior Justify a DUI or Drug Investigation in Tennessee? URL: <https://knoxcrimdefense.com/when-does-suspicious-behavior-justify-a-dui-or-drug-investigation-in-tennessee/#:~:text=United%20States%2C%20the%20U.S.%20Supreme%20Court%20ruled,new%2C%20articulable%20reasonable%20suspicion%20during%20the%20encounter>.
21. What Counts as Reasonable Suspicion in a DUI Investigation? Jonathan Franklin. URL: <https://www.duidaily.com/dui-blog/16-what-counts-as-reasonable-suspicion-in-a-dui-investigation/#:~:text=Without%20reasonable%20suspicion%2C%20a%20driver,What%20is%20Reasonable%20Suspicion?&text=Is%20Reasonable%20Suspicion%20the%20same,Therefore%2C%20he%20can%20arrest%20you>.
22. «Gilchrist v. State», 757 So.2d 582, 583 (Fla. 1ST DCA 2000). USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/fl-district-court-of-appeal/1408890.html>.
23. «Cresswell v. State», 564 So.2d 480, 482 (Fla. 1990) Florida Supreme Court Decisions. URL: <https://law.justia.com/cases/florida/supreme-court/1990/72494-0.htm>.
24. «Eldridge v. State», 817 So.2d 884, 885 (Fla. 5th DCA 2002) Florida Fifth District Court of Appeal Decisions. URL: <https://law.justia.com/cases/florida/fifth-district-court-of-appeal/2002/5d01-2256-op.html>.
25. «United States v Sokolow», 490 U.S. 1 (1989) URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/490/1>.
26. «Обґрунтована підозра»: непізнаний феномен українського кримінального процесу. Микола Погорецький. 21.03.2019. URL: [https://protocol.ua/ua/ob\\_runtovana\\_pidozra\\_nepiznaniy\\_fenomen\\_ukrainskogo\\_kriminalnogo\\_protsestu](https://protocol.ua/ua/ob_runtovana_pidozra_nepiznaniy_fenomen_ukrainskogo_kriminalnogo_protsestu).
27. Exclusionary rule. Wex a free legal dictionary and encyclopedia. URL: [https://www.law.cornell.edu/wex/exclusionary\\_rule/#:~:text=Overview,violation%20of%20the%20Fourth%20Amendment](https://www.law.cornell.edu/wex/exclusionary_rule/#:~:text=Overview,violation%20of%20the%20Fourth%20Amendment).
28. «Mapp v. Ohio», 367 U.S. 643 (1961) U.S. Supreme Court. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/367/643>.
29. Miranda v. Arizona, 384 U.S. 436 (1966) U.S. Supreme Court. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436>.
30. «Hatcher v. State» (2006). Court of Appeals of Georgia, USA. URL: <https://caselaw.findlaw.com/court/ga-court-of-appeals/1321430.html>.
31. Trunkenheit im Verkehr (§ 316 StGB) URL: <https://www.rechtsanwalt-lieb.de/trunkenheit-im-verkehr>.
32. Trunkenheit im Verkehr: Unterschied zwischen § 24a StVG und § 316 StGB. Friederike Nouri. 30.05.2025. URL: <https://www.anwalt.de/rechtstipps/trunkenheit-im-verkehr-unterschied-zwischen-24a-stvg-und-316-stgb-245969.html>.
33. Oberlandesgericht Frankfurt, Gerichtsentscheidung von 14.12.1983, Az. 4 Ss 517/83. URL: <https://www.juris.de/jportal/nav/mgs/gerichtsentscheidungen.jsp#/produktauswahl>.
34. AG Freiburg, Urteil vom 23.10.2009, Az.: 27 Cs 540 Js 18733/09 - AK 2279/09. URL: <https://www.juris.de/jportal/nav/mgs/gerichtsentscheidungen.jsp#/produktauswahl>.
35. AG Frankfurt, Urteil vom 18.01.2010, Az.: 998 OWi 2022 - 955 Js - OWi 20697/09. URL: <https://www.juris.de/jportal/nav/mgs/gerichtsentscheidungen.jsp#/produktauswahl>.
36. Стаття 130 КУпАП: практика Вінницького апеляційного суду. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/stattya-130-kupap-praktika-vinnickogo-apelyaciynogo-sudu.html>.
37. Постанова у справі № 488/4545/21 від 21.11.2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108169759>.
38. «Case of Teixeira de Castro v. Portugal» 09/06/1998 <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58193>.
39. «Case of Khudobin v. Russia», 26/10/2006. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77692>.
40. «Case of Vanyan v. Russia», 15/12/2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-71673>.
41. «Case of Ramanauskas v. Lithuania», 05/02/2008 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-84935>.
42. «Case of Allenet de Ribemont v. France», 10/02/1995. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>.
43. Справа «Лучанинова проти України» рішення від 09.09.2011 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_788#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_788#Text).

44. Справа «Надточій проти України» рішення від 15.05.2018 року URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_404#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404#Text).
45. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).
46. Постанова Шевченківського районного суду м. Києва від 17.04.2024 року по справі № 761/10483/24 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118655894>.
47. Рішення Липовецького районного суду Вінницької області у справі від 17.05.2021 року по справі № 136/651/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97104802>.
48. Окрема ухвала Липовецького районного суду Вінницької області у справі № 136/651/21 від 17.05.2021 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97394395>.
49. Постанова сьомого апеляційного адміністративного суду від 23 липня 2021 року у справі № 136/651/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98518688>.